

แนวทางการพัฒนาที่อยู่อาศัยของชุมชนริมคลองตามแผนยุทธศาสตร์
การพัฒนาที่อยู่อาศัยในเขตกรุงเทพมหานคร
Guidelines for the Development of Housing for Communities Along the Canal According
to the Residential Development Strategy in Bangkok

สินิดา โรจนไชยะ¹ และ อุดม สมบูรณ์ผล²
Sinida Rojanachaiya¹ and Udom Somboonpol²

สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและเอกชน มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น
Business Administration Program Public and Private Management of School Western University, Thailand
Corresponding Author, Email: ¹sinidaro@hotmail.com

Retrieved: June 4, 2024; Revised: June 13, 2026; Accepted: June 30, 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแผนยุทธศาสตร์และนโยบายการพัฒนาที่อยู่อาศัยในเขตกรุงเทพมหานคร 2) ศึกษาสภาพปัญหาทางกายภาพ ปัญหาคุณภาพชีวิตของประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชุมชนริมคลองในเขตกรุงเทพมหานคร 3) ศึกษาปัญหาของผลกระทบที่เกิดกับผู้อยู่อาศัยชุมชนริมคลองในเขตกรุงเทพมหานคร และ 4) ศึกษาแนวทางการพัฒนาที่อยู่อาศัยชุมชนริมคลองตามแผนยุทธศาสตร์และนโยบายการพัฒนาที่อยู่อาศัยในเขตกรุงเทพมหานคร การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับการพัฒนาที่อยู่อาศัยของชุมชนริมคลอง จำนวน 30 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า แผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และนโยบายการพัฒนาที่อยู่อาศัยกรุงเทพมหานคร มีความสอดคล้องและมีความเชื่อมโยงกัน มีข้อค้นพบที่สำคัญ ได้แก่ (1) แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาที่อยู่อาศัยระยะ 20 ปี และนโยบายการพัฒนาที่อยู่อาศัยกรุงเทพมหานคร มีความสอดคล้องเชื่อมโยงกับการพัฒนาที่อยู่ชุมชนริมคลอง (2) ปัญหาทางกายภาพ ได้แก่ การสร้างที่อยู่อาศัยรุกล้ำพื้นที่ริมคลองโดยไม่ได้รับอนุญาต ที่อยู่อาศัยเสื่อมสภาพ ส่วนปัญหาคุณภาพชีวิต ได้แก่ ปัญหาความยากจน ปัญหาการศึกษา ปัญหาการประกอบอาชีพ และปัญหาสุขภาพ (3) ผลกระทบที่เกิดกับผู้อยู่อาศัยชุมชนริมคลอง มีผลกระทบทางบวก คือ ทำให้ความเป็นอยู่ของประชาชนดีขึ้น ส่วนผลกระทบทางลบ คือ มีการสูญเสียสิทธิความเป็นเจ้าของสุขภาพจิตของประชาชน และเกิดการขัดแย้งกันในชุมชน และ (4) แนวทางการพัฒนาที่อยู่อาศัยในชุมชนริมคลอง การพัฒนาที่อยู่อาศัยของชุมชนริมคลองมี 5 แนวทาง ได้แก่ (1) ควรให้ความสำคัญกับการสนับสนุนให้ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมคลองมีที่อยู่อาศัยที่ได้มาตรฐาน (2) เสริมสร้างโอกาสในการเข้าถึงระบบการเงินและสินเชื่อเพื่อการอยู่อาศัย (3) สนับสนุนและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน (4) ส่งเสริมให้ชุมชนริมคลองมีความเข้มแข็งสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างต่อเนื่อง และ (5) กำหนดแนวทาง และวางแผนการจัดการสิ่งแวดล้อม เพื่อสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชุมชนริมคลอง

คำสำคัญ: แนวทางการพัฒนา; ที่อยู่อาศัยชุมชนริมคลอง; แผนยุทธศาสตร์

Abstract

This research aims to 1) study strategic plans and policies for housing development in Bangkok. 2) study physical problems, quality of life problems of people living in canalside community areas in Bangkok. 3) study the problems affecting residents of canalside communities in Bangkok and 4) study guidelines for developing housing in canalside communities according to strategic plans and policies for housing development in Bangkok. This research is qualitative research. Key informants included 30 people directly involved in the housing development of the canalside community. The research tools used were in-depth interviews and focus groups and content analysis.

The results of the research found that Development of residents of communities along Bangkok's canals There are important findings: (1) the 20-year strategic plan and Bangkok housing development policy are consistent with and linked to the development of canalside community housing; (2) physical problems include building housing. Encroaching on the area along the canal without permission, housing deteriorates. As for quality of life problems, they include poverty problems, education problems, occupational problems, and health problems. (3) the impacts that occur on the residents of communities along the canal have a positive impact, which is to improve the well-being of the people. The negative impact is the loss of ownership rights, the mental health of the people and conflicts in the community and (4) Guidelines for developing housing in communities along the canal that were discovered include 5 approaches: (1) Emphasis should be placed on supporting people living in communities along the canal to have standard housing. (2) Strengthen opportunities to access the financial system and housing loans. (3) Support and promote participation of all sectors. (4) Promote communities along the canal to be strong and able to be continuously self-reliant and (5) Establish guidelines and plan environmental management to create a good quality of life for people living in community areas along the canal.

Keywords: Development Housing; Communities Along; Strategy

บทนำ

ปัญหาการขาดแคลนที่อยู่อาศัยหรือมีที่อยู่อาศัยไม่เหมาะสมเป็นปัญหาที่สำคัญของผู้คนทั่วโลก ประเทศต่าง ๆ ในโลกให้ความสำคัญกับสถานการณ์การขาดแคลนที่อยู่อาศัย ตลอดจนตระหนักถึงสิทธิพื้นฐานของการมีที่อยู่อาศัยที่เหมาะสมของประชากรทุกคนบนโลก โดยจะนำมาตรการต่าง ๆ มาใช้เพื่อให้คนไร้บ้านเข้าถึงที่อยู่อาศัยถาวร รวมทั้งการลดอุปสรรคต่าง ๆ เพื่อให้ประชาชนทั่วไปสามารถเช่าบ้านหรือซื้อบ้านเป็นของตนเองได้ สถานการณ์ของปัญหาคนจนเมืองโดยเฉพาะปัญหาชุมชนแออัดเป็นปัญหาที่หลายประเทศต้องเผชิญ โดยเฉพาะในประเทศกำลังพัฒนาที่มักมีการพัฒนาในลักษณะเอนนครหรือเมืองโตเดี่ยว ความเหลื่อมล้ำด้านความเจริญและการพัฒนาในด้านเศรษฐกิจ สังคม และโครงสร้างพื้นฐานระหว่างเขตเมืองกับเขตชนบท ส่งผลให้เกิดช่องว่างทางการพัฒนาระหว่างพื้นที่อย่างต่อเนื่อง อันนำไปสู่การเคลื่อนย้ายและการกระจุกตัวของประชากรในเขตเมืองของประเทศกำลังพัฒนา จนเกิดภาวะการเป็นเมืองเกินระดับ (Over-urbanization) ซึ่งหมายถึง สภาวะที่จำนวนประชากรในเมืองเพิ่มสูงเกินกว่าศักยภาพของระบบเศรษฐกิจและสังคมในการรองรับและบริหารจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้เกิดกลุ่มคนที่มีรายได้ต่ำเป็นจำนวนมากในเมือง รวมถึงปัญหาทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม

การเกิดขึ้นของปัญหาเหล่านี้ได้ส่งผลกระทบต่อผู้คนที่ย้ายอยู่ในเมืองอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ แต่กลุ่มคนที่ได้รับผลกระทบมากที่สุด คือ กลุ่มคนที่มีรายได้ต่ำหรือคนจนในเมือง เนื่องจากกลุ่มคนเหล่านี้ไม่มีทรัพยากรหรือเข้าถึงแหล่งทรัพยากรต่าง ๆ ที่ใช้แก้ไขหรือบรรเทาผลกระทบจากปัญหาเหล่านี้ได้ด้วยตนเอง ซึ่งจะแตกต่างจากกลุ่มผู้มีรายได้ที่สูงกว่าหรือมั่นคงกว่า ผู้ซึ่งสามารถครอบครองทรัพยากรและเข้าถึงแหล่งทรัพยากรที่จะใช้ในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากกระบวนการกลายเป็นเมืองที่เกินระดับได้ ซึ่งชุมชนแออัดเป็นชุมชนที่มีลักษณะบ้านเรือนหนาแน่น ประชาชนอยู่อย่างแออัด ส่วนชุมชนเมือง เป็นชุมชนที่มีลักษณะของบ้านเรือนอยู่รวมกันค่อนข้างหนาแน่น แต่ไม่แออัดมีสาธารณูปโภค สาธารณูปการ และการคมนาคมสะดวก (สำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ, 2564) ทั้งหมดนี้เป็นภาพสะท้อนความเหลื่อมล้ำในพื้นที่ใจกลางเมืองที่การแก้ไขปัญหาจะต้องทำให้การพัฒนาในพื้นที่ เพื่อให้ทุกคนสามารถอยู่ร่วมกันในพื้นที่ได้อย่างสมดุล (ศูนย์สื่อสารวาระทางสังคมและนโยบายสาธารณะ องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย, 2566)

สำหรับประเทศไทย ปัญหาการขาดแคลนที่อยู่อาศัย ไม่มีความมั่นคงในที่ดิน ที่อยู่อาศัยยังเป็นปัญหาใหญ่ของประชาชนที่มีรายได้น้อยทั่วประเทศ ปัจจุบันในกรุงเทพฯ มีชุมชนที่ปลูกสร้างบ้านเรือนอยู่ริมคลอง หรือลำรางสาธารณะเป็นจำนวนมาก ยังไม่มีความมั่นคงในที่อยู่อาศัย ประกอบกับแนวทางการแก้ปัญหาที่อยู่อาศัยชุมชนในที่ดินสาธารณะของกรุงเทพฯ ยังไม่มีแนวทางที่ชัดเจนสถานะของชุมชนจึงยังคงเป็นชุมชนนอกระบบ ผิดกฎหมาย เข้าไม่ถึงการพัฒนาใด ๆ จากกรุงเทพฯ ทั้งด้านสาธารณูปโภค การพัฒนาคุณภาพชีวิตขั้นพื้นฐาน ซึ่งการแก้ปัญหาที่ดินได้มีการเสนอขั้นตอน การขอใช้ที่ดินตามมาตรา 9 แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ.2497 แต่ก็มีขั้นตอนที่ยุ่งยาก ใช้เวลายาวนาน ไม่สามารถสร้างชุมชนที่มั่นคงได้โดยง่ายและยังมีชุมชนริมคลอง ริมรางสาธารณะอีกจำนวนมาก ที่ต้องการการแก้ปัญหาให้ชุมชนมีหลักประกันที่มั่นคงในการอยู่อาศัย (สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน, 2566)

ในเขตกรุงเทพมหานคร เป็นเขตที่มีการพัฒนานิคมอุตสาหกรรม ทำให้เกิดการขยายตัวของเมืองที่ดึงดูดแรงงาน เป็นแหล่งงาน แหล่งเงิน ทำให้ผู้คนอพยพเข้าสู่กรุงเทพฯ เป็นจำนวนมาก เป็นผลให้ที่อยู่อาศัยมีความสำคัญในการรองรับจำนวนผู้คนที่เพิ่มมากขึ้น เกิดปัญหาการบุกรุกพื้นที่สาธารณะ โดยพื้นที่มีปัญหาซับซ้อนจากการมีผู้มีอิทธิพลแย่งพื้นที่ อีกทั้งยังเป็นเขตที่ประสบปัญหาการไล่รื้อที่อยู่อาศัยบุกรุก ทั้งที่ดินรัฐและเอกชน โดยไม่มีที่ดินรองรับใกล้เคียงกับที่เดิม ก่อให้เกิดปัญหาการต้องหาที่อยู่อาศัยใหม่ (สำนักพัฒนาสังคม กรุงเทพมหานคร, 2564) ซึ่งผลให้เกิดปัญหาที่อยู่อาศัยมีไม่เพียงพอและบางส่วน ไม่ตอบสนองต่อความสามารถในการจ่ายเงินเพื่อเป็นเจ้าของ เนื่องจากผู้คนที่เข้ามาอยู่อาศัยมีความสามารถที่ไม่เท่ากัน จึงเกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมา เช่น ปัญหาแหล่งเสื่อมโทรม ชุมชนแออัด จากสถานการณ์โควิด-19 ชุมชนแออัดกลายเป็นแหล่งที่เกิดการแพร่กระจายของเชื้อโรคได้อย่างรวดเร็วและยากต่อการควบคุมการระบาดของโรค เป็นต้น ซึ่งในพื้นที่กรุงเทพมหานคร มีสิ่งปลูกสร้างรुकล้ำน้ำสาธารณะ ทำให้ขนาดคลองแคบลงและกีดขวางทางไหลของน้ำจนเป็นอุปสรรคต่อการไหลไปสู่แหล่งน้ำธรรมชาติใกล้เคียง คือ แม่น้ำบางปะกง แม่น้ำเจ้าพระยาและแม่น้ำท่าจีน ปรากฏจำนวนคลองที่มีการรुकล้ำสูงสุด คือ คลองลาดพร้าว คลองเปรมประชากร คลองบางเขน คลองสามวา คลองลาดบัวขาว คลองบางซื่อ คลองประเวศบุรีรมย์ คลองพระโขนง และคลองพระยาราชมนตรี ซึ่งพบว่า มีการก่อสร้างบ้านเรือนรुकล้ำมากถึง 11,039 ครัวเรือน คิดเป็นประชากรประมาณ 36,183 คน บ้านเรือนที่รुकล้ำลำคลอง ทำให้ประสิทธิภาพในการระบายน้ำลดลง ดังนั้นจึงต้องรื้อย้ายบ้านเรือนที่รुकล้ำลำคลองเพื่อไม่ให้ขวางทางเดินของน้ำ และป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาซ้ำ โดยการสร้างเขื่อนคอนกรีตและประตูระบายน้ำ สอดคล้องกับมติ ครม. เมื่อวันที่ 5 มิถุนายน 2555 เห็นชอบตามที่คณะกรรมการบริหารจัดการน้ำและอุทกภัย (กบอ.) เสนอให้กระทรวงมหาดไทยและกรุงเทพมหานคร ร่วมกันดำเนินการตามกฎหมายกับผู้บุกรุกล้ำน้ำสาธารณะ โดยให้กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์พิจารณาจัดหาที่พักอาศัยถาวรให้กับผู้บุกรุกล้ำน้ำสาธารณะ การพัฒนาที่อยู่อาศัยชุมชนริมคลอง จึงเป็นการดำเนินงานตามแผนแม่บทโครงสร้างพื้นฐานระบบคลองและการ

พัฒนาชุมชนริมคลอง โดยมีการทำงานแบบบูรณาการงานระหว่างหน่วยงานและชุมชน ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ซึ่งชุมชนจะต้องคืนพื้นที่ที่ปลูกสร้างบ้านรูกาล้าคลองให้กรุงเทพมหานคร เพื่อดำเนินการก่อสร้างพัฒนาสาธารณูปโภคพื้นฐานและก่อสร้างเขื่อนริมคลอง เป็นการสนับสนุนการพัฒนาที่อยู่อาศัยให้กับประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมคลองให้มีความมั่นคงในการอยู่อาศัยถูกต้องตามกฎหมาย การก่อสร้างเป็นไปตามมาตรฐาน มีสิ่งแวดล้อมท่ามกลางสภาพแวดล้อมที่ดี มีคุณภาพชีวิตดีขึ้น เกิดเป็นชุมชนเข้มแข็งมีบ้านที่มั่นคงไปจนชั่วลูกชั่วหลาน โดยมีการทำงานร่วมกันในรูปแบบประชารัฐที่ทั้งชุมชนและหน่วยงานร่วมกัน ดำเนินการโดยมีเป้าหมายร่วมกัน เพื่อช่วยเหลือดูแลผู้เดือดร้อนและยังเป็นการแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำด้วย (สำนักพัฒนาที่อยู่อาศัยชุมชนริมคลอง, 2565)

ผู้วิจัยสนใจศึกษาเรื่องแนวทางการการพัฒนาที่อยู่อาศัยชุมชนริมคลองตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาที่อยู่อาศัยในเขตกรุงเทพมหานคร โดยศึกษาแผนยุทธศาสตร์และนโยบายการพัฒนา ที่อยู่อาศัยในเขตกรุงเทพมหานคร สภาพปัญหาทางกายภาพ ปัญหาคุณภาพชีวิตของประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชุมชนริมคลองในเขตกรุงเทพมหานคร ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับผู้อยู่อาศัยชุมชนริมคลองในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ผลของการศึกษาจะนำมาซึ่งแนวทางในการพัฒนาที่อยู่อาศัยชุมชนริมคลองให้เป็นไปตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาที่อยู่อาศัยในเขตกรุงเทพมหานคร ภายใต้วิสัยทัศน์ “คนไทยทุกคนมีที่อยู่อาศัยถ้วนทั่วและมีคุณภาพชีวิตที่ดี” ซึ่งสร้างที่อยู่อาศัยอยู่บริเวณริมคลองให้ได้รับการพัฒนาที่อยู่อาศัยที่เหมาะสม โดยการบูรณาการร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาแผนยุทธศาสตร์และนโยบายการพัฒนาที่อยู่อาศัยในเขตกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาทางกายภาพ ปัญหาคุณภาพชีวิตของประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชุมชนริมคลองในเขตกรุงเทพมหานคร
3. เพื่อศึกษาปัญหาของผลกระทบที่เกิดขึ้นกับผู้อยู่อาศัยชุมชนริมคลองในเขตกรุงเทพมหานคร
4. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาที่อยู่อาศัยชุมชนริมคลองตามแผนยุทธศาสตร์และนโยบายการพัฒนาที่อยู่อาศัยในเขตกรุงเทพมหานคร

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ มีความเชี่ยวชาญ มีประสบการณ์ ความรอบรู้ ความชำนาญและประสบการณ์ในเรื่องการพัฒนาที่อยู่อาศัยของชุมชนริมคลองเปรมประชากรและคลองลาดพร้าวในพื้นที่กรุงเทพมหานคร

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ ได้แก่ เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ มีความเชี่ยวชาญ มีประสบการณ์ ความรอบรู้ ความชำนาญและประสบการณ์ในเรื่องการพัฒนาที่อยู่อาศัยของชุมชนริมคลองเปรมประชากรและคลองลาดพร้าวในพื้นที่กรุงเทพมหานคร จำนวน 12 คน เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญระดับนโยบาย 7 คน และผู้ให้ข้อมูลสำคัญระดับชุมชน จำนวน 5 คน

เครื่องมือในการวิจัย

สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้จะใช้แบบสัมภาษณ์เชิงโครงสร้าง และการสนทนากลุ่ม (Focus groups) โดยกำหนดจุดมุ่งหมายในการศึกษา เพื่อสร้างเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญและศึกษาเอกสาร ตำรา แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาที่อยู่อาศัยของชุมชนริมคลองตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาที่อยู่อาศัย ในเขตกรุงเทพมหานคร โดยได้จัดเตรียมข้อคำถามเกี่ยวกับองค์ประกอบและหากพบว่าการสัมภาษณ์ มีประเด็นอื่น ๆ ที่น่าสนใจจะดำเนินการสัมภาษณ์ในประเด็นอื่น ๆ เพิ่มเติม ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสัมภาษณ์เชิงลึก

ผู้วิจัยได้สร้างแนวคำถามจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องลักษณะของคำถามจะเป็นประเภทคำถามปลายเปิด โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่างด้วยการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง เพื่อเป็นการยืนยันกรอบในการดำเนินการศึกษาวิจัยที่สร้างขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้ครอบคลุมเนื้อหา โดยแบบสัมภาษณ์เป็นแบบมีโครงสร้าง ซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้ให้สัมภาษณ์แสดงความคิดเห็นและเสนอแนะ เพื่อเก็บรายละเอียดของข้อมูลให้ครบถ้วน

ขั้นตอนที่ 2 การสนทนากลุ่ม

เป็นแบบสัมภาษณ์ในการสนทนากลุ่ม จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญซึ่งเป็นตัวแทนของเขตห้วยขวาง เขตสายไหม เขตหลักสี่และเขตจตุจักร ในระดับนโยบายและกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญระดับชุมชน จำนวน 12 คน โดยมีคำถามในการสัมภาษณ์ จำนวน 2 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาที่อยู่อาศัยชุมชนริมคลองตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาที่อยู่อาศัยในเขตกรุงเทพมหานคร

ตอนที่ 2 ข้อเสนอแนะ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

การเก็บรวบรวมข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มี 2 ขั้นตอน คือ แบบสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม ซึ่งผู้วิจัยได้ติดต่อขออนุญาต พร้อมทั้งขอความอนุเคราะห์ข้อมูลของผู้เข้าร่วมสัมภาษณ์ และผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่ม โดยประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อขออนุญาตเข้าไปเก็บข้อมูลและมีการเตรียมการจัดการสนทนากลุ่ม โดยติดต่อประสานงานกับกลุ่มเป้าหมาย เพื่อบันทึกหมายวัน เวลาในการดำเนินการจัดการสนทนากลุ่ม จากนั้นจึงนำประเด็นหลักมาพิจารณาแบ่งหัวข้อย่อยและตรวจสอบความถูกต้องของผลการศึกษาที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ทั้งหมดมาจำแนกและจัดหมวดหมู่ หลังจากนั้นจึงนำข้อมูลมาวิเคราะห์ด้วยการตีความเพื่อสร้างข้อสรุปของข้อมูลประเด็นต่าง ๆ และนำเสนอผลการวิจัยด้วยการเขียนแบบพรรณนาต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยดัดแปลงขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพของ (Colaizzi, 1978; Wojnar & Swanson, 2007) ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการถอดความจากเครื่องบันทึกเสียง และข้อมูลจากการบันทึกภาคสนามมาศึกษาทบทวนหลายครั้ง เพื่อให้เกิดความเข้าใจภาพรวมของข้อมูล และสามารถพิจารณาประเด็นสำคัญที่ปรากฏจากข้อมูลได้อย่างรอบด้าน จากนั้นจึงนำข้อมูลกลับมาอ่านทบทวนอย่างละเอียดอีกครั้ง เพื่อทำการตีความ วิเคราะห์ความหมาย และคัดเลือกข้อความหรือประโยคสำคัญที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการวิจัยต่อมา ผู้วิจัยได้นำข้อความหรือประโยคที่มีความหมายเหมือนกันหรือใกล้เคียงกันมาจัดไว้ในกลุ่มเดียวกัน แล้วจำแนกประเด็นย่อยให้เป็นหมวดหมู่ที่มีความสัมพันธ์กัน พร้อมทั้งกำหนดรหัสข้อมูลกำกับข้อความหรือประโยคสำคัญแต่ละส่วน และกำหนดคำสำคัญของข้อมูลในแต่ละกลุ่ม เพื่อจัดระบบข้อมูลเป็นกลุ่มใหญ่และกลุ่มย่อยอย่างเป็นระบบ หลังจากนั้น ผู้วิจัยได้วิเคราะห์และตีความข้อมูลโดยพิจารณาความเชื่อมโยงของข้อมูลจากหลายกลุ่มร่วมกัน เพื่ออธิบายปรากฏการณ์ที่ศึกษาอย่างละเอียด ครบถ้วน และสอดคล้องกับบริบทของการวิจัย รวมทั้งนำเสนอผลการวิเคราะห์ในรูปแบบข้อความเชิงพรรณนา นอกจากนี้ ข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มได้นำมาจัดหมวดหมู่ จัดลำดับ วิเคราะห์เนื้อหา และสังเคราะห์เป็นข้อสรุปเชิงประเด็น ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) เพื่ออธิบาย ยืนยันผล และสร้างกรอบแนวทางในการดำเนินการวิจัยให้มีความชัดเจนเป็นระบบ และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า “นโยบายพัฒนาที่อยู่อาศัยของชุมชนริมคลอง มันเกี่ยวเนื่องกับน้ำท่วมกรุงเทพมหานครมากกว่า รัฐบาลเลยกำหนดนโยบายออกมา ในการพัฒนาคลองเพื่อเปิดทางน้ำไหลป้องกันน้ำท่วม เลยออกมติคณะรัฐมนตรีขึ้นมาว่า ให้มีการพัฒนาพัฒนาคลอง กระทรวงความมั่นคงของมนุษย์ หาที่อยู่อาศัยร่วมกับของ พอช. ให้กับพี่น้องประชาชนที่บุกรุกพื้นที่ คือสามารถมาอยู่อาศัยโดยถูกต้องตามกฎหมาย โดยมอบหมายให้กรุงเทพมหานครสร้างเงื่อนไขประมาณ 45 กม. ตลอดแนวคลองทั้งหมดเลย เพื่อการพัฒนาที่อยู่อาศัยของประชาชนให้มันดีขึ้นยกระดับคุณภาพชีวิตให้มันดีขึ้นโดยมาอยู่บ้านมั่นคง นโยบายนี้เป็นการสร้างความเชื่อมโยงที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในการมีบ้านที่เป็นของตนเอง ซึ่งมีความยากลำบากในการดำเนินการย้ายคนออกจากชุมชนริมคลองและมีการต่อต้านของบางคน การแก้ไขปัญหานี้อาจต้องใช้การสื่อสารและการร่วมมือระหว่างรัฐและชุมชน เพื่อหาทางแก้ไขข้อบกพร่องในนโยบายและโครงการนี้ให้เหมาะสมและมีประสิทธิภาพมากขึ้นในอนาคต”

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาคุณภาพชีวิตของประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชุมชนริมคลองในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ปัญหาทางกายภาพที่มีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตและสุขภาพของประชาชนในชุมชนริมคลอง ได้แก่ (1) ปัญหาการสร้างที่อยู่อาศัยรุกล้ำพื้นที่ริมคลองโดยไม่ได้รับอนุญาต มีการก่อสร้างที่อยู่อาศัยในพื้นที่นี้โดยไม่ได้รับอนุญาต ที่อยู่อาศัยเสื่อมสภาพ มีผลทำให้เกิดความไม่มั่นคงในที่อยู่อาศัย ที่อยู่อาศัยกีดขวางการไหลของน้ำในคลอง มีผลให้น้ำไม่ได้รับการระบายออกอย่างเหมาะสม (2) ปัญหาการจัดการขยะไม่เหมาะสม ทำให้สภาพแวดล้อมมีภาวะมลพิษ และสามารถเป็นต้นตอของปัญหาน้ำท่วม (3) ปัญหาการปล่อยน้ำเสียที่ไม่ได้รับการจัดการอย่างถูกต้อง ส่งผลให้สภาพแวดล้อมไม่น่าอยู่ และมีผลกระทบต่อคุณภาพน้ำในลำคลอง (4) ปัญหาการบริหารจัดการน้ำไม่เหมาะสม ทำให้เกิดปัญหาการระบายน้ำไม่เพียงพอ และโครงการก่อสร้างเขื่อนไม่สมบูรณ์ และปัญหาการก่อสร้างโครงการเขื่อนของผู้รับเหมา ไม่ดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ซึ่งการแก้ไขปัญหา รวมถึงการพัฒนาโครงการบ้านเรือนที่รุกล้ำพื้นที่ริมคลอง การปรับปรุงสภาพที่อยู่อาศัย เพิ่มระบบจัดการขยะและน้ำเสียที่เหมาะสม การติดตั้งถังดับไขมัน และการลดปัญหาการกีดขวางการไหลของน้ำในคลอง โดยการร่วมมือจากชุมชนในการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมริมคลอง

วัตถุประสงค์ที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาคุณภาพชีวิตของประชาชนที่อาศัยอยู่บริเวณริมคลอง พบว่า ปัญหาคุณภาพชีวิตของชุมชนที่ตั้งอยู่ริมคลองในหลายด้าน ได้แก่ (1) ที่อยู่อาศัยที่ไม่มั่นคง ทำให้ชุมชนริมคลองมีสภาพที่อยู่อาศัยทรุดโทรมและเสี่ยงต่อปัญหาการย้ายถิ่นฐาน (2) ปัญหาความยากจนทางเศรษฐกิจ การขาดความมั่นคงในรายได้และอาชีพทำให้ชุมชนนี้เผชิญกับความยากจนและขัดขวางการพัฒนา (3) ปัญหาสุขภาพ เนื่องจากมีสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะสม การแออัดของชุมชน ปัญหาน้ำท่วม น้ำเสีย ส่งผลต่อการเพิ่มความเสี่ยงต่อโรคภัยไข้เจ็บและขาดสิ่งอำนวยความสะดวกทางการแพทย์ (4) ปัญหาการเข้าถึงบริการ ประชาชนมีความยากลำบากในการเข้าถึงบริการทางการศึกษา สาธารณูปโภค และบริการอื่น ๆ ที่สำคัญ เนื่องจากส่วนใหญ่ทำงานนอกระบบ ทำให้การเดินทางเกิดความลำบากไม่สะดวกในการทำงานและไปสถานศึกษา (5) ปัญหาทางสังคม ปัญหาในการเข้าถึงสิทธิและสวัสดิการทางสังคม เช่น การขอทะเบียนบ้าน และการเข้าถึงการศึกษา เป็นต้น เพื่อแก้ไขปัญหาจึงต้องมีการใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือในการคุ้มครองสิทธิของประชาชน และการประสานงานระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อตรวจสอบข้อมูลและร่วมมือในการแก้ไขปัญหา โดยเฉพาะในด้านการบริหารจัดการทางเศรษฐกิจ การส่งเสริมอาชีพและรายได้ นอกจากนี้ การแก้ไขปัญหาด้านสิทธิและสวัสดิการ เช่น การเข้าถึงบริการทางการศึกษาและบริการสุขภาพ ก็เป็นสิ่งที่สำคัญที่ต้องพิจารณาในการพัฒนาชุมชนริมคลองอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ที่ 4 ผลการวิจัยพบว่า ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนากลยุทธ์การตัดสินใจซื้ออาคารชุดในสถานการณ์วิกฤตเศรษฐกิจ พบว่า การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการคือการบูรณาการการพัฒนาแผนงานการสื่อสารการตลาดที่ต้องใช้การสื่อสารหลายรูปแบบกับกลุ่มลูกค้าอย่างต่อเนื่อง โดยรูปแบบหรือเครื่องมือของการ

สื่อสารการตลาดต้องเลือกให้เหมาะสมกับกลุ่มลูกค้าโดยเครื่องมือ ที่นิยมนำมาใช้ในวงการธุรกิจอาคารชุดหรือ คอนโดมิเนียม มีดังต่อไปนี้คือ การโฆษณา การให้ข่าว และการประชาสัมพันธ์ การตลาดทางตรง การขายโดยใช้พนักงาน การส่งเสริมการขาย การตลาดโดยใช้สื่อออนไลน์ และการตลาดโดยใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า แผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี มีความเชื่อมโยงกับการพัฒนาที่อยู่ชุมชนริมคลอง และนโยบายการพัฒนาที่อยู่อาศัยกรุงเทพมหานคร ทั้งนี้อาจเป็นเพราะมีความสอดคล้องและเชื่อมโยงต่อแผนยุทธศาสตร์กับการพัฒนาที่อยู่อาศัยชุมชนริมคลอง ซึ่งต้องมีการบริหารจัดการที่เป็นระบบ เน้นความร่วมมือกับทุกภาคส่วน ระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชน โดยมีนโยบายและโครงการที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อม ซึ่งมีการจัดทำแผนพัฒนาที่อยู่อาศัยชุมชนริมคลองในกรุงเทพมหานคร ให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในการมีบ้านที่เป็นของตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุภินันท์การย์ ระวังวงศ์ (2564) พบว่า การกำหนดแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชนริมคลอง มีการออกแบบแผนยุทธศาสตร์ ซึ่งมีองค์ประกอบ 5 ด้าน คือ ด้านวิสัยทัศน์ เป็นการบูรณาการการทำงานของภาคีในการพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชนริมคลอง ด้านภารกิจสำคัญของชุมชนและภาคีเครือข่าย ประกอบด้วย การสร้างกลไกและระบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้มีความสามารถในการบริหารจัดการพัฒนาชุมชนตนเองได้และการยกระดับคุณภาพชีวิตชุมชนริมคลอง ด้านเป้าประสงค์ ประกอบด้วย การมีกลไกและระบบการทำงานแบบบูรณาการระหว่างชุมชนเครือข่ายและภาคีในการพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชนริมคลอง การเกิดกิจกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านที่อยู่อาศัย ด้านความปลอดภัย ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านสุขภาพและด้านสิ่งแวดล้อมและกิจกรรมนั้นเกิดผลกับชุมชนที่สามารถวัดได้ ด้านยุทธศาสตร์ ได้แก่ ศูนย์บูรณาการขับเคลื่อนงานพัฒนานโยบายการพัฒนาชุมชนริมคลองสู่ความยั่งยืน การสนับสนุนการจัดการที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อมความสะอาด ส่งเสริมความปลอดภัยในชุมชน การส่งเสริมเศรษฐกิจ เพิ่มรายได้ให้กับกลุ่มคนยากจน เพิ่มเงินออม ลดภาระหนี้สิน การสร้างความเข้มแข็งให้กับสหกรณ์และกลุ่มออมทรัพย์การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน โดยใช้ทุนทางสังคม การส่งเสริมการดูแลสุขภาพและการดูแลกลุ่มเปราะบาง เช่น ผู้สูงอายุ ผู้ป่วยเรื้อรัง การพัฒนาสิ่งแวดล้อม ระบบการจัดการขยะและน้ำเสียชุมชนและปรับภูมิทัศน์ให้สวยงามและด้านระบบสนับสนุน ได้แก่ ระบบสารสนเทศเพื่อสนับสนุนและประเมินผลการพัฒนาชุมชนริมคลอง

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า การสร้างที่อยู่อาศัยรुक้าพื้นที่ริมคลองโดยไม่ได้รับอนุญาต ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะสภาพที่อยู่อาศัยเสื่อมสภาพ ปัญหาน้ำท่วม มลพิษในอากาศและน้ำ และปัญหาขยะ ส่วนปัญหาคุณภาพชีวิต ได้แก่ ปัญหาความยากจน การศึกษา อาชีพ ที่อยู่อาศัยที่ไม่มั่นคง และปัญหาสุขภาพ เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ มธุลีห์ โยคี และประพนธ์ สหพัฒนา (2564) พบว่า ปัญหาสาธารณสุขที่เกิดขึ้นใน กรุงเทพมหานคร ไม่ว่าจะเป็นปัญหาน้ำเสีย ปัญหาการรुक้าคลอง ปัญหาอุทกภัย และปัญหาชุมชนแออัด นำมาซึ่งการกำหนดนโยบายสาธารณะ “โครงการพัฒนาที่อยู่อาศัยชุมชนริมคลอง” ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ไขปัญหาการรुक้าคลองลาดพร้าว และเพื่อให้สามารถดำเนินโครงการก่อสร้างเขื่อนคอนกรีตเสริมเหล็กและประตูระบายน้ำคลองลาดพร้าว อันเป็นการป้องกันและแก้ไขปัญหามลพิษ ในขณะเดียวกันคนในชุมชนริมคลองก็ได้รับการพัฒนาที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมเพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดียิ่งขึ้น ด้วยการสนับสนุนกระบวนการมีส่วนร่วมและสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง เพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน จึงเป็นนโยบาย ที่มีประโยชน์ต่อประชาชนในพื้นที่กรุงเทพมหานคร เนื่องจากช่วยแก้ไขปัญหามลพิษการรुक้าคลอง ทำให้สามารถขยายความกว้างของคลองและลดปัญหาการทิ้งขยะลงคลองของคนในชุมชนริมคลองส่งผลให้ประสิทธิภาพการระบายน้ำของคลองเพิ่มมากขึ้น ในขณะเดียวกันก็ช่วยให้คนในชุมชนริมคลองมีที่อยู่อาศัยที่มั่นคงและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า ปัญหาผลกระทบที่เกิดขึ้นกับผู้อยู่อาศัยชุมชนริมคลองในเขตกรุงเทพมหานคร มีทั้งผลกระทบทางบวกและทางลบ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะซึ่งผลกระทบทางบวกในด้านสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมของชุมชน ทำให้ความเป็นอยู่ของประชาชนดีขึ้น และผลกระทบทางลบ ได้แก่ ด้านการสูญเสียสิทธิความเป็นเจ้าของ ด้านสภาพแวดล้อม ด้านสุขภาพจิตของประชาชน และด้านสังคม เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Alm Fjellborg (2018) ที่พบว่า การเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัยในสตอกโฮล์ม ประเทศสวีเดน ทำให้เกิดการแบ่งแยกทางชาติพันธุ์ รูปแบบการเคลื่อนย้ายที่อยู่อาศัยและการแข่งขันทางเศรษฐกิจของโอกาสในการเคลื่อนย้ายที่อยู่อาศัย ซึ่งการปรับโครงสร้างที่อยู่อาศัยของสตอกโฮล์มก่อให้เกิดการเพิ่มขึ้นของความสุขทางเศรษฐกิจ การเมืองและสังคมของย่านต่าง ๆ ที่มีลักษณะเฉพาะจากระดับรายได้ต่ำและสัดส่วนที่สูงของผู้อยู่อาศัยที่เกิดในต่างประเทศ ในต่อสู้กับการแบ่งแยกทางชาติพันธุ์ปัจจุบันมีความเกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิดยิ่งขึ้นกับความแตกต่างทางเศรษฐกิจและสังคมระหว่างประชากรที่เกิดในต่างประเทศและที่เกิดในประเทศ และยังสามารถสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิษณุวิสิฐ พรหมดา อธิพร ทองปัญญาและชลิตา บัณขุวงศ์ (2562) ที่พบว่า โครงการพัฒนาที่อยู่อาศัยชุมชนริมคลองเข้ามาในชุมชนแห่งนี้ ทำให้สภาพชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลงไป โดยได้รับผลกระทบทั้งเชิงบวกและเชิงลบจากโครงการ ได้แก่ ด้านที่อยู่อาศัย ด้านเศรษฐกิจ และด้านสังคมวัฒนธรรม โดยผลกระทบด้านที่อยู่อาศัยในเชิงบวก คือ ได้บ้านหลังใหม่ที่เป็นระเบียบเรียบร้อยและสวยงาม ราคาถูกและมีการทำสัญญาเช่าซื้อบ้านมั่นคงและที่ดินอย่างเป็นลายลักษณ์อักษรกับกรมธนารักษ์เป็นระยะเวลา 30 ปี ส่วนผลกระทบเชิงลบ คือ ผู้ที่ยอมรับสัญญาเช่าซื้อบ้านมั่นคงและที่ดินจะต้องสูญเสียความเป็นเจ้าของเดิมในพื้นที่ในชุมชนและต้องทำสัญญาเช่าซื้อบ้านมั่นคงและที่ดินไปทุกๆ 30 ปี ผลกระทบด้านเศรษฐกิจเชิงบวก คือ หน่วยงานภาครัฐมีการส่งเสริมอาชีพและจัดตั้งรัฐวิสาหกิจชุมชน เพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชน ในขณะที่ผลกระทบเชิงลบ คือ ผู้ประกอบอาชีพเดิมต้องสูญเสียอาชีพและรายได้เดิมของตนเองไปจนกว่าโครงการจะดำเนินการเสร็จสิ้นและผลกระทบด้านสังคมเชิงบวก คือ การดำเนินการสร้างเขื่อนริมคลอง เพื่อป้องกันปัญหาอุทกภัยในกรุงเทพมหานคร มีการจัดระเบียบชุมชนให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย สวยงามและน่ามองและผลกระทบเชิงลบ คือ คนในชุมชนเกิดการแตกแยกทางความคิด แบ่งออกเป็น 2 ฝ่าย ได้แก่ กลุ่มคนที่เข้าร่วมโครงการและกลุ่มคนที่ไม่เข้าร่วมและไม่ต้องการโครงการ ทำให้เกิดปัญหาสมาชิกครอบครัวต้องแยกกันอยู่อาศัย เด็กในวัยเรียนต้องย้ายไปอยู่อาศัยในพื้นที่ใหม่ที่ห่างไกลจากสถานศึกษา รวมไปถึงการสูญหายไปของวัฒนธรรมชุมชนของคนในชุมชนริมคลองถนนฝั่งตะวันตก

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 4 พบว่า แนวทางการพัฒนาที่อยู่อาศัยในชุมชนริมคลอง พบว่า แม้ว่ายุทธศาสตร์ชาติมีความเชื่อมโยงกับนโยบายและแผนพัฒนาชุมชนริมคลอง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะปัญหาการสร้างที่อยู่อาศัยรुकล้ำพื้นที่ริมคลองโดยไม่ได้รับอนุญาตอยู่เป็นจำนวนมาก รวมถึงปัญหาคุณภาพชีวิตที่เกี่ยวกับปัญหาความยากจน รายได้และอาชีพไม่มั่นคงของประชาชน และปัญหาของผลกระทบที่เกิดขึ้นกับประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชุมชนริมคลองในเขตกรุงเทพมหานคร ในด้านการสูญเสียสิทธิความเป็นเจ้าของในพื้นที่ของตน ทำให้เกิดการต่อต้านในการพัฒนาพื้นที่ อีกทั้งประชาชนยังเข้าถึงระบบการเงินและสินเชื่อเพื่อการอยู่อาศัย ทำให้ต้องเสียดอกเบี้ยในการกู้ซื้อบ้านที่ส่งผลกระทบต่อภาระดำเนินชีวิตของประชาชน ซึ่งจากการสนทนากลุ่มเพื่อหาแนวทางการพัฒนาที่อยู่อาศัยชุมชนริมคลองกรุงเทพมหานคร พบว่า มีความสอดคล้องกับการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยได้แสดงแนวทางการพัฒนาที่ควรนำมาใช้ในชุมชนริมคลองในกรุงเทพมหานคร จำนวน 5 แนวทาง ได้แก่ 1) ควรให้ความสำคัญกับการสนับสนุนให้ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมคลองมีที่อยู่อาศัยที่ได้มาตรฐาน 2) เสริมสร้างโอกาสในการเข้าถึงระบบการเงินและสินเชื่อเพื่อการอยู่อาศัย 3) สนับสนุนและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน 4) ส่งเสริมให้ชุมชนริมคลองมีความเข้มแข็งสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างต่อเนื่อง และ 5) กำหนดแนวทางและวางแผนการจัดการสิ่งแวดล้อม เพื่อสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชุมชนริมคลอง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ มธุลี โยคี (2562) พบว่า การพัฒนาที่อยู่อาศัยชุมชนริมคลอง เป็นนโยบายที่ถูก

กำหนดขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาการรุกรานล้ำคลองสาธารณะ ปัญหาน้ำท่วมในเขตกรุงเทพมหานคร รวมทั้งปรับปรุงที่อยู่อาศัยและพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนริมคลอง แต่ด้วยปัจจัยด้านนโยบายที่ขาดความต่อเนื่องและความชัดเจน ผู้นำชุมชนที่ขาดทักษะและความเข้าใจด้านการบริหาร ปัจจัยด้านกลุ่มเป้าหมายที่ขาดความเข้าใจในผลได้และผลเสียจากนโยบายหรือมีทัศนคติไม่ดีต่อนโยบาย ปัจจัยด้านหน่วยงานที่เกี่ยวข้องซึ่งขาดความร่วมมือในการดำเนินการทางกฎหมายกับผู้คัดค้านโครงการ รวมถึงปัจจัยด้านผู้ปฏิบัติงานซึ่งขาดความรู้เกี่ยวกับการบริหารงานก่อสร้างและการบริหารสัญญาจ้างก่อสร้าง จึงทำให้นโยบายไม่ประสบความสำเร็จทั้งในระดับผลผลิตและผลลัพธ์ ซึ่งหน่วยงานกำกับควบคุมต้องติดตามความก้าวหน้าของโครงการอย่างต่อเนื่องและยังสอดคล้องกับงานวิจัยของเกรียงศักดิ์ แสงจันทร์ (2565) ที่พบว่า ผลสัมฤทธิ์ของการนํานโยบายการบริหารและการพัฒนาไปสู่การปฏิบัติ ในเรื่องความปลอดภัยและปกติสุขของประชาชนในพื้นที่ ความรุนแรงลดลง ประชาชนไว้วางใจภาครัฐและเกิดความร่วมมือมากขึ้น รวมทั้งสังคมไทยเกิดการรับรู้และมีความเข้าใจสถานการณ์ที่เป็นจริงและตระหนักถึงความรับผิดชอบในการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน ตลอดจนมีการสร้างสภาวะแวดล้อมที่เหมาะสมเอื้อต่อการพูดคุยในการแสวงหาทางออกจากความขัดแย้งและกระบวนการสร้างสันติภาพในพื้นที่

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

จากการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยสามารถสรุปข้อค้นพบที่เป็นองค์ความรู้ใหม่ซึ่งผู้วิจัยขอเสนอแบบจำลอง ดังนี้

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า ควรมีการสร้างมาตรการการคุ้มครองที่ดินและที่อยู่อาศัย การสร้างนโยบายหรือกฎหมายที่เข้มงวดในการคุ้มครองที่ดินและที่อยู่อาศัยในพื้นที่ริมคลอง เพื่อป้องกันการรุกรานที่ไม่ได้รับอนุญาตและส่งเสริมการพัฒนาที่มีความยั่งยืน

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า ผู้ควรสนับสนุนในการเข้าถึงระบบการเงิน และสินเชื่อ การสร้างกลไกทางการเงินและสินเชื่อที่เหมาะสมสำหรับประชาชนในชุมชนริมคลอง เพื่อเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงเงินทุนสำหรับการซื้อที่อยู่อาศัยและการลงทุนในอาชีพของประชาชน

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า ควรมีการพัฒนาอาชีพและฝีมืองาน การสร้างโครงสร้างที่สนับสนุนในการฝึกอบรมและพัฒนาทักษะทางอาชีพที่เหมาะสมกับความต้องการของชุมชนริมคลอง พร้อมทั้งส่งเสริมกิจกรรมทางเศรษฐกิจในพื้นที่ชุมชนริมคลอง

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 4 พบว่า ควรมีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน การสร้างและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการตัดสินใจและการดำเนินนโยบายที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ริมคลอง เพื่อให้มีการตอบสนองตรงกับความต้องการและสิทธิของประชาชน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ผลการวิจัยครั้งนี้ค้นพบว่า แนวทางการพัฒนาที่อยู่อาศัยของชุมชนริมคลองตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาที่อยู่อาศัยในเขตกรุงเทพมหานคร ถือเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญของกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาให้กับชุมชนริมคลอง ทำให้ได้ข้อมูลเชิงประจักษ์และข้อเท็จจริงจากพื้นที่ ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการขับเคลื่อนนโยบายการพัฒนาที่อยู่อาศัยของชุมชนริมคลองสู่การปฏิบัติในพื้นที่อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการส่งเสริมบทบาทและความร่วมมือของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการบูรณาการดำเนินงานร่วมกันนอกจากนี้ ผลการวิจัยยังสะท้อนให้เห็นว่า การศึกษาวิจัยในหลายพื้นที่และหลายบริบทจะช่วยให้เกิดองค์ความรู้ที่ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น และสามารถนำข้อมูลมาวิเคราะห์เปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างของบริบทการดำเนินงาน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาแนวทางการนำนโยบายไปปฏิบัติให้เหมาะสมกับแต่ละพื้นที่ ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป มีดังนี้

1. ควรศึกษาต่อยอดแนวทางการพัฒนาที่อยู่อาศัยของชุมชนริมคลองในประเด็นเกี่ยวกับกระบวนการมีส่วนร่วมและการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืนในอนาคต

2. ควรดำเนินการวิจัยเชิงเปรียบเทียบในพื้นที่หรือจังหวัดอื่น ๆ ที่มีบริบทแตกต่างกัน เพื่อวิเคราะห์ความคล้ายคลึงและความแตกต่างของปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการนำนโยบายการพัฒนาที่อยู่อาศัยของชุมชนริมคลองไปสู่การปฏิบัติ

ควรเพิ่มจำนวนและความหลากหลายของกลุ่มตัวอย่างให้ครอบคลุมทุกภาคส่วน ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน และประชาชนในพื้นที่ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกและเพิ่มความน่าเชื่อถือในการอธิบายผลการวิจัยมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ. (2561). *คู่มือโอกาสและทิศทางการค้าการลงทุนในประเทศมาเลเซีย*. สืบค้นจาก https://www.ditp.go.th/contents_attach/391559/391559.pdf
- กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ. (2555). *คู่มือการค้าและการลงทุน สหพันธรัฐมาเลเซีย*. กรุงเทพฯ: สำนักข่าวพาณิชย์ กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ.
- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2560). *โครงการวิจัยอนาคตภาพการจัดสวัสดิการสำหรับครัวเรือนที่ไม่มีกรรมสิทธิ์ในที่อยู่อาศัยในชุมชนเมือง*. สืบค้นจาก <http://tpso1.m-society.go.th/images/59/vi%20jai%202560.pdf>
- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2566). *แผนปฏิบัติการราชการระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2566–2570)*. สืบค้นจาก https://www.m-society.go.th/ewtadmin/ewt/mso_web/download/article/article_20220809145931.pdf
- การเคหะแห่งชาติ. (2564). *ความเป็นมาการเคหะแห่งชาติ*. สืบค้นจาก <https://www.nha.co.th/information/nha-information/>

- เกรียงศักดิ์ แสงจันทร์. (2565). ผลสัมฤทธิ์ของการนำนโยบายการบริหารและการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ. 2555-2557 ไปสู่การปฏิบัติ. *วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย*, 12(3), 195-224.
- คมเดช ด่านศักดิ์ชัย. (2561). พัฒนาการโครงการกายภาพเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่ย่านชุมชนเมืองกรุงเทพมหานคร. *สารศาสตร์*, 1(1), 115-125.
- โครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน. (2560). *คลองขุดในประเทศไทย*. สืบค้นจาก <https://web.archive.org/web/20180622032556/http://kanchanapisek.or.th/kp6/sub/book/book.php?book=33&chap=3&page=t33-3-infodetail03.html>
- จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, วิทยาลัยประชากรศาสตร์. (2563). *โครงการศึกษาสภาพปัญหา สถานการณ์และความต้องการที่อยู่อาศัยของประชาชนในกรุงเทพมหานคร เพื่อจัดทำแผนพัฒนาที่อยู่อาศัยสำหรับประชาชนในกรุงเทพมหานคร*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ฐานปนา ฉินไพศาล. (2559). *องค์การและการจัดการ*. นนทบุรี: ธนัชการพิมพ์.
- เดชา สังขวรรณ, และรุ่งนภา เทพภาพ. (2553). ปัญหาคนจนเมืองในชุมชนแออัด: องค์ความรู้และกระบวนการขับเคลื่อนเปรียบเทียบประเทศไทยและประเทศเกาหลี. *Thai Journal of East Asian Studies*, 15(1), 39-56.